

Małgorzata Rutkowska-Podołowska, Łukasz Popławski

Rolnictwo a zielone miejsca pracy

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 44/3, 201-208

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DOI: 10.18276/sip.2016.44/3-16

Małgorzata Rutkowska-Podolowska*

Politechnika Wrocławska

Łukasz Popławski**

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

ROLNICTWO A ZIELONE MIEJSCA PRACY

Streszczenie

W artykule przedstawiono miejsca pracy służące wspieraniu ochrony środowiska (tzw. zielone miejsca pracy), wskazano, czym są zielone miejsca pracy. W dalszej części opracowania przeanalizowano problem celowości tworzenia miejsc pracy w sektorze rolnym. Ponadto podkreślono, że zielone miejsca pracy są szansą na zmniejszenie presji na środowisko naturalne.

Słowa kluczowe: zielone miejsca pracy, zrównoważony rozwój, rolnictwo ekologiczne

Wprowadzenie

Tematyka dotycząca zielonej ekonomii, a zwłaszcza zielonych miejsc pracy, jest istotna z punktu widzenia ochrony środowiska, jak również rynku pracy. Jednym z celów Unii Europejskiej jest zapewnienie równowagi pomiędzy wzrostem gospodarczym a potrzebami ochrony środowiska. Należy zwrócić uwagę, że sytuacja na rynku pracy podlega także działaniom regulacyjnym (Miłaszewicz, 2011,

* Adres e-mail: malgorzata.rutkowska-podolowska@pwr.edu.pl.

** Adres e-mail: rmpoplaw@gmail.com.

s. 106–107) i w tym przypadku zielone miejsca pracy służą wspieraniu ochrony środowiska lub przywracaniu go do stanu naturalnego przy możliwym wsparciu państwa różnym w poszczególnych krajach. Zielone miejsca pracy powstają w wielu branżach czy sektorach, jak chociażby w rolnictwie. Pozytywny oraz negatywny wpływ na stan środowiska ma rolnictwo, przy czym zrównoważone rolnictwo, oparte na ekstensywnej uprawie roli i hodowli, może być szansą na tworzenie nowych miejsc pracy w rolnictwie „ekologicznym” i produkcję zdrowej żywności.

W opracowaniu przyjęto, że przez zielone miejsca pracy należy rozumieć takie, które przyczyniają się do ograniczenia konsumpcji energii oraz zasobów naturalnych, redukują emisję gazów cieplarnianych, ograniczają ilość odpadów i zanieczyszczeń, przyczyniają się do ochrony ekosystemów i przywrócenia ich stanu pierwotnego (Szyja, 2015, s. 436). W 1999 roku OECD oraz Eurostat zaproponowały, aby w kontekście zielonych miejsc pracy mówić o czynnościach, które służą tworzeniu dóbr oraz usług w celu określenia wielkości, zapobiegania, ograniczenia, zminimalizowania lub naprawy szkód w środowisku związanych z wodą, powietrzem oraz glebą, jak również aktywności związanej z problematyką odpadów, hałasu czy ekosystemów. Komisja Europejska określa zielone miejsca pracy jako „wszelkie miejsca pracy, które są zależne od środowiska naturalnego bądź zostały stworzone, zamienione lub przekształcone (pod względem ekologizacji kwalifikacji, metod pracy, profilu stanowisk itd.) w procesie przechodzenia w kierunku bardziej ekologicznej gospodarki” (*Raport Nasza Wspólna Przyszłość*, 1987).

Zaznaczyć i podkreślić również należy, że w amerykańskiej terminologii na określenie osób pracujących w różnych zawodach wprowadzono wyszczególnienie kategorii społeczno-zawodowych i między innymi wyróżniono tak zwane zielone kołnierzyki. To pracownicy zawodów powstałych w wyniku włączenia zasady zrównoważonego rozwoju w procesy modernizacyjne. Są to przede wszystkim prace związane z sektorem transportu zbiorowego, odnawialnych źródeł energii, budownictwa i gospodarki odpadami (Kryk, 2014, s. 12–16; Rutkowska-Podołowska, 2016).

Celem artykułu jest przeanalizowanie problemu tworzenia zielonych miejsc pracy w rolnictwie i wskazanie, iż dzięki oddolnej inicjatywie społecznej możliwy jest rozwój na obszarach wiejskich zgodny ze zrównoważonym rozwojem.

1. Zielone miejsca pracy tworzone w rolnictwie

Zgodnie z definicją zielonych miejsc pracy największe znaczenie dla władz rządowych i samorządowych mają wskaźniki dotyczące sfery społecznej, do której należą kategorie: praktyki pracy, prawa człowieka, społeczeństwa (budowanie wspólnoty), a także odpowiedzialności za produkt. Co istotne, ważną grupą czynników są czynniki społeczne, a zwłaszcza wskaźniki bezpośredniego zużycia energii ze źródeł pierwotnych oraz kreowania nowych miejsc pracy (tab. 1).

Tabela 1. Wskaźniki efektywności tworzenia zielonych miejsc pracy w przedsiębiorstwie

Grupy wskaźników		Przykładowy wskaźnik
Sfera środowiskowa		
Kategorie	Aspekty	
Środowisko	Materiały	Całkowite zużycie materiałów według rodzajów (bez wody)
	Energia	Bezpośrednie zużycie energii ze źródeł pierwotnych
	Woda	Stopień ponownego wykorzystania wody
	Bioróżnorodność	Liczba zakładów na terenach przyrodniczo cennych
	Emisje, ścieki i odpady	Zużycie i emisja substancji zubażających warstwę ozonową
Sfera społeczna		
Praktyki pracy	Zatrudnienie	Wskaźnik kreowania nowych miejsc pracy
		Wskaźnik rotacji pracowniczej
	Relacje	Procent pracowników chronionych układami zbiorowymi
	Zdrowie i bezpieczeństwo	Liczba nieszczęśliwych wypadków podczas pracy
	Szkolenie i edukacja	Średnia roczna liczba godzin szkoleń na zatrudnionego
		Liczba osób uczestniczących w programach stażowych
		Liczba programów zwiększających zdolność pracowników do ciągłego zatrudnienia
Równouprawnienie	Udział zatrudnienia kobiet na wysokich stanowiskach	

Źródło: Rutkowska-Podołowska, Sulich (2016).

Jednym z reprezentacyjnych przykładów w Unii Europejskiej, gdzie tworzone są zielone miejsca pracy, jest Anavra; wieś leżąca w południowo-wschodniej Grecji. Nowe miejsca pracy powstały tam w rolnictwie ekologicznym, zwłaszcza przy hodowli zwierząt gospodarskich, a ponadto przy lokalnej produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz ekoturystyce. Jest to przykład na to, jak lokalna społeczność, władze samorządowe, rolnicy, lokalne przedsiębiorstwa i uczelnie techniczne są odpowiedzialne za rozwój swojego regionu. Obecnie dzięki oddolnej inicjatywie społecznej w Anavrze jest: zerowe bezrobocie, większa liczba mieszkańców, nowa infrastruktura publiczna. Co istotne, wioska wypracowała dodatkowy dochód w wysokości 60 tys. euro rocznie, a co za tym idzie – poprawiła się jakość życia jej mieszkańców. Transformacja ekologiczna przyciągnęła uwagę świata, natomiast uboga i odizolowana wioska stała się wzorem zrównoważonego rozwoju lokalnego (Rutkowska-Podołowska, 2016).

2. Zielone miejsca pracy w polskim rolnictwie

Tworzenie nowych miejsc pracy w rolnictwie, a tym samym zazielenienie lokalnych miejsc pracy, to proces powstawania w skali lokalnej (w powiecie, gminie) tak zwanych zielonych miejsc pracy. Ich celem jest wypełnienie niszy lokalnych rynków pracy w taki sposób, aby następowała ich restrukturyzacja zgodna ze zrównoważonych i trwałym rozwojem, stanowiąc równocześnie bodziec rozwojowy gospodarki. Istotne jest zarazem to, że władze lokalne, przedsiębiorcy, działacze organizacji społecznych, przedstawiciele instytucji finansowych (banków, agencji i instytucji administrujących funduszami krajowymi i unijnymi) biorą aktywny udział w tym procesie (www1). Inwestowanie w zrównoważoną gospodarkę, zwłaszcza w rolnictwie, pozwala na zwiększenie liczby miejsc pracy, na przykład w rolnictwie ekologicznym na każdy uprawiany hektar zatrudnionych jest 10–20% więcej osób niż w rolnictwie tradycyjnym (Gil, Belén, López, Murillo, 2013).

Zielone miejsca pracy są istotne dla rozwoju polskiej gospodarki. I tak, Fundacja Greenpeace Polska w raporcie *Pracując dla klimatu* oszacowała, że polityka energetyczna sprzyjająca efektywności energetycznej oraz odnawialnym źródłom energii może do 2030 roku utworzyć aż 186 tys. nowych miejsc pracy netto. Jest to o tyle ważne, że obecnie są zamykane kopalnie, a co za tym idzie – w energetyce

konwencjonalnej jest coraz mniej miejsc pracy. Jednocześnie zielone miejsca pracy są tworzone w rolnictwie ekologicznym.

Egzemplifikacyjnym rozwiązaniem dla Polski jest energetyka rozproszona, oparta na małych źródłach lokalnych. Lokalne rolnictwo jest doskonałym źródłem surowca energetycznego. W związku z tym w Polsce, na terenie Zamojszczyzny, ma zostać wybudowana pierwsza biogazownia Spółdzielni Nasza Energia. Jest to pierwszy w Polsce lokalny system elektroenergetyczny oparty na biogazowniach rolniczych. Partnerem strategicznym zarejestrowanej w zeszłym roku Spółdzielni jest Spółka Bio Power. Zajmuje się ona między innymi budową i eksploatacją obiektów energetycznych wykorzystujących różne produkty pochodzenia organicznego, specjalizuje się w pozyskiwaniu biogazu w procesie fermentacji. Celem całej inwestycji jest budowa kompleksu 12 elektrowni biogazowych połączonych autonomiczną siecią. Prąd, który powstanie z tych źródeł, ma zasilać budynki użyteczności publicznej, oświetlenie uliczne i większość gospodarstw domowych (*Inicjatywy lokalne...*).

Prócz tego niezmiernie ważne z punktu widzenia rolnictwa jest powiązanie pomiędzy zmianami klimatu a rolnictwem. Odpowiedzią na współczesne wyzywania klimatyczne w kontekście wytwarzania żywności i ochrony zasobów naturalnych, adaptacji do zmian klimatu, a także ograniczania ich przyczyn jest zrównoważone rolnictwo. Co więcej, polska wieś ma szansę na zrównoważony rozwój zgodny z klasyczną definicją Bruntland (od nazwiska premier Norwegii Gro Harlem Brundtland): „rozwój zrównoważony to jest taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie” (*Raport Nasza Wspólna Przyszłość*, 1987). Obecnie w Polsce w ramach kampanii Wyżywić Świat oraz Dla Klimatu Polskiej Zielonej Sieci jest realizowany Projekt Klimat Dla Rolników¹. Jego celem jest zarówno szerzenie wiedzy na temat powiązań między zmianami klimatu a rolnictwem, a także wskazanie, że zrównoważone rolnictwo jest najlepszą odpowiedzią na współczesne wyzywania klimatyczne w kontekście wytwarzania żywności i ochrony zasobów naturalnych (*Program dla klimatu*).

Zielone miejsca pracy są na dodatek tworzone również w agroturystyce w postaci turystyki przyrodniczej, turystyki ukierunkowanej na tradycje kulinarne (m.in.

¹ Projekt jest częścią międzynarodowego projektu „ClimATE Change – Enhancing competences on relationship between MDG 1 and 7 as effective approach to meet both goals”, którego partnerami są organizacje pozarządowe z Włoch, Niemiec, Malty, Francji oraz krajów Afryki i Ameryki Południowej.

„szlaki winne”, „szlaki jabłkowe”), „szlaków tradycyjnych rzemiosł”, czy też turystyki konnej (*Zazielenianie lokalnych rynków...*, 2007). Wspecjalizowanie agroturystyki w powiązaniu z rolnictwem ekologicznym sprzyja rozszerzeniu oferty turystycznej, a co za tym idzie – tworzeniu nowych miejsc pracy, wzrostowi dochodów, a w konsekwencji większym podatkom odprowadzanym do budżetu.

Ważny z punktu widzenia tworzenia tego typu miejsc pracy jest sposób ich finansowania. Powstawanie zielonych miejsc pracy może być wspierane nie tylko przez samorządy, ale także za pomocą różnych programów pomocowych oraz środków unijnych, co jest zgodne ze strategią Europa 2020, w której uznano, że jednym z tych sektorów gospodarki, w które warto inwestować, jest gospodarka niskoemisyjna. Innymi słowy – są dostępne ogólne europejskie fundusze strukturalne przeznaczone na inwestycje niskowęglowe, a ich podział zależy od decyzji samorządów. Samorządy mogą wspierać takie inwestycje, które są odpowiedzialnie ekologicznie oraz społecznie, co oznacza między innymi tworzenie zielonych miejsc pracy w rolnictwie.

3. Zalety zielonych miejsc pracy

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że podczas tworzenia nowych miejsc pracy w rolnictwie osoby poszukujące pracy zdobywają nie tylko podstawowe umiejętności, ale także konkretne kompetencje związane z wiedzą i świadomością ekologiczną. Kompetencje te są niezbędne do przekształcania miejsc zatrudnienia w zielone miejsca pracy.

Dla rozwoju rolnictwa istotne jest też to, że osoby przeszkolone, dzieląc się swoimi ekologicznymi umiejętnościami ze współpracownikami i sąsiadami, stają się „ambasadorami ekologii” w swoim sąsiedztwie i miejscu pracy, co stanowi czynnik sprzyjający zmianie. W dodatku istotnym elementem zielonych miejsc pracy jest wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności na ich terenie oraz wzrost liczby nowych miejsc pracy w otoczeniu rolnictwa. Tworzenie zielonych miejsc pracy stanowi nową propozycją służącą do zwalczania bezrobocia i wykluczenia społecznego. Ponadto Konwencja Rolnicza i Wiejska² (www.arc.2020.eu) zwraca uwagę na nowe wyzwania, które uwidoczniły się od czasu stworzenia podstaw obecnej polityki rolnej w 2006 roku. Podkreśla się, że konieczna jest radykalna zmiana polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich. Zdaniem organizacji tworzących i wspiera-

² Agricultural and Rural Convention.

jących Agricultural and Rural Convention należy ją ukierunkować na zmianę modelu rolnictwa w Polsce i Europie z dominującego intensywnego przemysłowego rolnictwa i scentralizowanego przemysłu spożywczego na rolnictwo zrównoważone i zróżnicowane, regionalną i lokalną produkcję żywności i przetwórstwo, z lepszym powiązaniem między rolnikami a konsumentami i z dbałością o zdrowie publiczne oraz środowisko, jak również na ekonomiczny renesans obszarów wiejskich oparty na sile i różnorodności społeczności, kultur i zasobów. Polityka rolna powinna być w przyszłości ukierunkowana na rolnictwo oparte na różnorodności regionalnych i lokalnych struktur rolnictwa oraz na gospodarce, gdzie istotnym elementem są odnawialne źródła energii i tworzy się nowe miejsca na bazie zielonej gospodarki.

Podsumowanie

Po przeanalizowaniu zagadnienia dotyczącego tworzenia nowych miejsc pracy w rolnictwie należy podkreślić, iż celem tych działań jest zmniejszenie presji na środowisko naturalne ze strony gospodarki i konsumpcji, a co za tym idzie – inwestowanie w sektory, które jednocześnie służą środowisku i przynoszą zyski ekonomiczne i społeczne, na przykład rolnictwo. Zaznaczyć ponadto trzeba, że promowanie ekologicznej transformacji lokalnej gospodarki, tworzenie stabilnych, lokalnych miejsc pracy oraz utrzymanie długoterminowej rentowności działalności gospodarczej w sektorze rolniczym jest istotne z punktu widzenia rozwoju gospodarczego.

Nowe zielone miejsca pracy są związane zarówno z wdrażaniem polityki zrównoważonego rozwoju, ze zmianami społeczno-gospodarczymi, jak i rozwojem zielonych technologii.

Literatura

- Agriculture and Rural Convention. Pobrane z: www.arc.2020.eu (10.04.2016).
- Gil, B.M.-T., Belén, A., López, S., Murillo, L.M. (2013). *Sustainlabour. Green Jobs and Related Policy Frameworks. An Overview of the European Union*. Pobrane z: <http://www.sustainlabour.org/documentos/Green%20and%20decent%20jobs-%20An%20Overview%20from%20Europe%20FINAL.pdf> (8.06.2016).
- Global Reporting Initiative (2015). *Reporting Principles and Standard Disclosures*.

- Inicjatywy lokalne: Na Zamojszczyźnie powstanie sieć lokalnych biogazowni.* Newseria Biznes. Pobrane z: <http://www.chronmyklimat.pl/wiadomosci/inicjatywy-lokalne/na-zamojszczyźnie-powstanie-sieć-lokalnych-biogazowni> (2.05.2016).
- Komisja Europejska (2012). SWD (2012) 92, Strasburg.
- Kryk, B. (2014). Czas na zielone kołnierzyki. *Ekonomia i Środowisko*, 3 (50), 10–20.
- Miłaszewicz, D. (2011). Sytuacja na rynku pracy, a zakres jego regulacji. *Zarządzanie i Edukacja*, 78, 105–118.
- Program dla klimatu.* Pobrane z: <http://zielonasieć.pl/programy/program-dla-klimatu/> (8.05.2016).
- Raport Nasza Wspólna Przyszłość (Report of the World Commission on Environment and Development)* (1987). Światowa Komisja Środowiska i Rozwoju ONZ.
- Rutkowska-Podołowska, M. (2016). *Zielone miejsca pracy, jako ekoinnowacja*. Kraków (w druku).
- Rutkowska-Podołowska, M., Sulich, A. (2016). *Zielone miejsca pracy w gospodarce* (w druku).
- Szyja, P. (2015). Zielona gospodarka w Polsce – stan obecny i perspektywy. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 41 (1), 432–447.
- Zazielenianie lokalnych rynków pracy w Polsce – wykorzystanie doświadczeń Unii Europejskiej* (2007). Warszawa: Instytut na rzecz Ekorozwoju.
- www1: <http://www.zieloniprzedsiebiorcy.eco.pl/greenentrepreneurs/trends.html> (10.04.2016).

AGRICULTURE AND GREEN JOBS

Abstract

The paper presents the workplace to promote environmental protection (i.e. green jobs). The authors pointed out what are green jobs means. Further, the creation of new jobs in the agriculture department were analyzed. They pointed out the purpose of their creation. In addition, it stressed that green jobs are a chance to reduce the pressure on the environment.

Keywords: green jobs, sustainable development, biogas plant

Translated by Małgorzata Rutkowska-Podołowska

JEL codes: F64, J43, O13, Q19